

УДК 378:22:78:[331.102.24:3.071]
DOI: 10.33989/2226-4051.2019.19.169768

Вадим Лісовий, м. Чернівці
ORCID: 0000-0001-6232-6602

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

У статті розглядаються можливості застосування аксіологічного підходу до дослідження проблем професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва. Проаналізовано теоретичні праці, присвячені розвитку ціннісних орієнтацій магістрів музичного мистецтва. Підкреслено, що важливими педагогічними цінностями, які регламентують професійну діяльність майбутніх магістрів музичного мистецтва, є гуманістичні цінності, які являють собою підґрунтя розвитку особистісних якостей майбутнього фахівця.

Ключові слова: *магістр музичного мистецтва, професійний розвиток, аксіологія, цінності, ціннісні орієнтації, аксіологічний підхід.*

Постановка проблеми. Сучасні концепції розвитку вищої освіти загалом і педагогічної та мистецької зокрема повинні сприяти розвитку особистісної позиції майбутніх фахівців, бути спрямованими на формування в них чітких орієнтирів життєдіяльності. Шлях до розв'язання цих завдань полягає, передусім, у реалізації ціннісного підходу до оновлення педагогічної освіти, а також у поглибленому вивченні проблеми формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі їх професійного розвитку.

Особливого значення проблема формування професійно-ціннісної сфери набуває у процесі професійного розвитку майбутніх педагогів-музикантів, які після закінчення магістратури продовжують професійну діяльність у різних ланках мистецької освіти – від закладів позашкільної освіти (музичних шкіл) до закладів вищої освіти різних рівнів (коледжі, інститути, університети). Особиста система художніх та професійних цінностей фахівців, які здобули рівень магістра, вміння формувати її у майбутніх вихованців багато в чому зумовлює

рівень подальшого особистісного розвитку дітей, підлітків і студентів. З огляду на це, великої уваги вимагає підвищення рівня професійно-ціннісної зорієнтованості майбутніх педагогів-музикантів, які б могли якісно, продуктивно й творчо розв'язувати складні завдання в галузі музичної педагогіки та виконавства відповідно до світових стандартів. Від рівня опанування педагогом цінностей педагогічної діяльності та цінностей музичної культури залежить, урешті-решт, його професіоналізм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць свідчить про те, що питання формування цінностей і ціннісних орієнтацій досить широко представлені в сучасній вітчизняній і зарубіжній науці в таких аспектах: філософському (С. Анісімова, О. Демидова, О. Золотухіна-Аболіна, О. Корнієнко та ін.), соціологічному (А. Кавалеров, Н. Паніна, В. Ядов та ін.), психологічному (О. Асмолов, І. Бех, В. М'ясищев, М. Рокич, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе та ін.).

Проблеми цінностей педагогічної професії досліджували Т. Бутківська, В. Гриньова, Б. Лихачов, П. Ігнатенко, І. Ісаєв, В. Лозова, Є. Шиянов та інші вчені, які акцентували увагу на професійно-педагогічній підготовці з урахуванням умов, що актуалізують суб'єктну позицію студентів, їхні ціннісні орієнтації, а також розглядали загальнотеоретичні аспекти проблеми професійного розвитку особистості майбутнього педагога.

У галузі музичної педагогіки розвитку ціннісної сфери та ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців у галузі мистецької освіти загалом і педагогів-музикантів зокрема присвячено дослідження І. Арановської, Г. Коломієць, С. Ніколаєвої, О. Олексюк, В. Орлова, О. Рудницької, В. Смікал, Г. Сотської, Г. Ципіна, Г. Щербакової та ін.

Мета статті полягає в окресленні можливостей застосування аксіологічного підходу до дослідження проблем професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні аксіологія є відносно самостійною науковою галуззю. Дане поняття в різних словниках трактується неоднозначно. У філософському словнику за редакцією І. Фролова (2001) аксіологія визначається як

філософське дослідження природи цінностей. Сучасний філософський словник за загальною редакцією В. Кемерова (1998) визначає поняття «аксіологія» як вчення про форми і способи ціннісного проектування людиною своїх життєвих прагнень у майбутнє, вибору орієнтирів для наявного життя і виправдання або засудження минулого, «іншого і загальнозначущого».

Факт виникнення педагогічної аксіології як специфічної галузі філософсько-гуманітарного знання вже є загальновизнаним. Створено теоретичні передумови для визначення її предмета, наукового і дисциплінарного статусу, методології та методики дослідження. На переконання В. Сластьоніна та Г. Чижакової, посилення інтересу дослідників до аксіологічної проблематики викликано низкою суперечностей. Суспільні перетворення, з одного боку, ведуть до девальвації традиційних суспільних цінностей, ціннісних установок, на які була орієнтована освітня сфера. З іншого боку, ці перетворення сприяють розвитку нової ціннісної свідомості та поведінки, що викликає необхідність розробки аксіологічних підходів в освіті. У ситуації соціокультурної і освітньої кризи, ціннісного вакууму вивчення аксіологічних підстав вітчизняної освіти надзвичайно актуалізується (Гончаренко, 2008, с. 4).

Для виявлення ціннісних орієнтирів подальшого розвитку освіти необхідно систематизоване аксіологічне знання: адже педагогічна аксіологія як самостійна наукова галузь, з одного боку, повинна забезпечувати збереження традиційних гуманістичних цінностей вітчизняної педагогічної теорії та практики, а з іншого, – сприяти модернізації системи освіти. Саме тому можна розглядати аксіологічний підхід як один із дієвих дослідницьких інструментів вивчення різних педагогічних феноменів, зокрема професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва.

Обираючи аксіологічний підхід як один з інструментів дослідження професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва, ми виходили з розуміння того, що методологія є науковим методом пізнання і перетворення світу; являє собою вихідні, ключові, фундаментальні педагогічні положення (теорії, концепції, гіпотези), які мають загальнонауковий смисл; також методологія в педагогіці розглядається як вчення про наукові

методи педагогічного дослідження, вчення про способи використання одержаних знань для вдосконалення практики, вчення про методи розвитку особистісних якостей (Демидова, 2004, с. 71). У свою чергу, методологічний підхід розуміється науковцями як принципова методологічна орієнтація дослідження, точка зору, з якої розглядається об'єкт вивчення, поняття або принцип, що скеровує загальну стратегією дослідження (Блауберг, Юдин, 1973, с. 3). Також це поняття визначається в науковій літературі як форма поєднання філософської спрямованості з методичним інструментарієм, який використовується в певній галузі дослідження; міждисциплінарний загальнонауковий метод; побудована на гранично абстрактних категоріях світоглядна аксіоматична ідея (начало), яка постулює загальний підхід до дослідження, зумовлює вибір досліджуваних фактів і інтерпретацію його результатів (Исаев, 2002).

Застосування аксіологічного підходу до проблеми дослідження професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва, забезпечує гуманізацію означеного процесу, оскільки за твердженням С. Гончаренка, особистість визначається найвищою цінністю (Гончаренко, 2008) та забезпечує визнання кожного учасника освітнього процесу активним ціннісно-мотивованим суб'єктом діяльності.

Теоретичні положення аксіологічного підходу з урахуванням позицій Н. Асташової (2002), О. Барліт (2008), С. Гаврилюк (2015), В. Сластьоніна (2003), Н. Свещинської (2005), А. Кирьякова (2000) та інших надають можливість створити своєрідний «міст» між пізнанням і практикою, дозволяють вивчати явища з позицій закладених в них можливостей задоволення потреб особистості. Аксіологічний підхід сприяє сходженню особистості на новий рівень життєдіяльності – творчий, перетворювальний шляхом реалізації себе не лише в межах вирішення ситуації, але й виходячи за ці межі, трансформуючи ситуацію в життєво-цінні орієнтири, змінюючи ціннісні розуміння та виформовуючи процеси саморозвитку.

В основу аксіологічного підходу покладено розуміння ключової категорії аксіології «цінність», яка визначається

науковцями з позиції: філософії – як глибинні змістотвірні основи людської діяльності, що мотивують її конкретні прояви (Дубов, 2015 с. 13); як системна ознака, що виявляє функціональний аспект особистісного значення у процесі діяльності, характеризує специфічні аксіологічні відносини з боку особистості, спрямовані на реалізацію як особистих потреб, інтересів, так і інтересів системи, до якої належить певна особистість (Корнієнко, 1998); соціології – де цінності суспільства розглядаються крізь призму загальносоціальних регулятивних механізмів як складові суспільної свідомості та культури, що виконують нормативні функції щодо особистості; психології – «певний спосіб поведінки або кінцева мета існування, яка має потенційне значення з особистого або соціального погляду, на відміну від протилежного або зворотного способу поведінки чи кінцевої мети існування...» (Rokeach, 1973).

Педагогічна аксіологія як наукова галузь дотримується положення про те, що цінності додають стійкості особистості педагога і вихованця, визначають принципи їх поведінки, спрямовують інтереси і потреби особистості, регулюють мотиваційну сферу в системі освіти. Основними принципами педагогічної аксіології, що виконують роль вихідних постулатів із позиції педагогіки гуманізму є: принцип гуманізму, комплексності, адекватності, принцип динамізму ціннісних орієнтацій, емоційної відкритості, включеності, принцип ієрархічності (Гончаренко, 2008, с. 10).

Цінності визначаються специфікою педагогічної діяльності, її соціальною роллю, де педагогічні цінності – норми, що регламентують педагогічну діяльність і виступають як пізнавально-діюча система, яка служить опосередкованою і сполучною ланкою між сформованим суспільним світоглядом у галузі освіти і діяльністю педагога (Сотська, 2014).

Цілком поділяємо позицію І. Ісаєва, який до педагогічних цінностей відносить: цінності-цілі – розкривають значення цілей професійно-педагогічної діяльності педагога; цінності-засоби – розкривають значення засобів і способів здійснення професійно-педагогічної діяльності; цінності-стосунки – розкривають значення і зміст відносин як основного механізму функціонування

цілісної педагогічної діяльності; цінності-знання – розкривають значення і сенс психолого-педагогічних знань у процесі здійснення педагогічної діяльності; цінності-якості – розкривають значення особистісних якостей педагога: індивідуальних, комунікативних, професійних як суб'єкта професійно-педагогічної діяльності, що виявляються у спеціальних здібностях до творчості, проектування власної діяльності, здатності до діалогічного мислення, гуманістичних діалогових відносин (Кемерова, 1998, с. 77-78).

До важливих педагогічних цінностей, які регламентують професійну діяльність майбутніх магістрів музичного мистецтва, на нашу думку, слід віднести гуманістичні цінності які, за слушним твердженням І. Беха, «характеризують індивідуальну культуру особистості та рівень її вихованості: добро, любов, патріотизм, справедливість, милосердя, відповідальність, совість тощо... ці категорії взаємопов'язані між собою, взаємодоповнюють та взаємопроникають одна в одну. І хоча у кожній людини існує своя система цінностей і ціннісних орієнтацій, саме за допомогою гуманістичних цінностей забезпечується оволодіння нормами і правилами взаємодії з оточуючими людьми» (Бех, 1997, с. 126).

Гуманістичні цінності є підґрунтям розвитку особистісних якостей майбутнього магістра музичного мистецтва, «складають духовну основу, базисний духовний компонент особистості, визначають сутність її внутрішнього світу» (Лихачев, 1997, с. 6), що виявляється у спрямованості та світогляді педагога-музиканта, у його знаннях, уміннях, навичках, стилі мислення, рівні культури.

Ґрунтуючись на визнанні, що цінність – об'єктивна, а ціннісні орієнтації – суб'єктивні, перехід цінностей у ціннісні орієнтації майбутнього магістра музичного мистецтва є свідченням їх об'єктивізації. При цьому їх ціннісні орієнтації формуються в межах двох професійних галузей: педагогічної – цінність є професія, де педагогічні цінності виступають стійкими орієнтирами, за якими вчитель співвідносить своє життя й педагогічну діяльність, та музики, яка виступає як особистісна і соціальна цінність, що містить загальнолюдські цінності.

Із цієї позиції професійний розвиток майбутніх магістрів музичного мистецтва відбувається на основі розуміння значущості цінності музики, яка спонукає особистість на «внутрішній діалог» із самим собою, із навколишньою дійсністю, з усім Універсумом. Взаємодія, яка здійснюється завдяки естетичній цінності музики та естетичного досвіду людства, а також ціннісними орієнтаціями особистості, що сприймають і загальнолюдські цінності (Коломиец, 2006).

Відповідно, професійний розвиток майбутніх магістрів музичного мистецтва неможливий без їхніх ціннісних орієнтацій, які визначають їх поведінку й ставлення до навколишнього світу та музично-педагогічної діяльності й є підґрунтям для наповнення його професійних дій ціннісним смислом, прагненням до творчості та перетворення музично-педагогічної дійсності в інші професійні цінності (Цыпин, 2003).

Висновки. Отже, аксіологічний підхід забезпечує ціннісне підґрунтя професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва; усвідомлення й прийняття кожним студентом професійних цінностей як «вектору» їхнього професійного розвитку, будучи його найважливішим внутрішнім джерелом і рушійним механізмом; прагнення до постійного самовдосконалення та розвитку відповідно до законів Істини, Добра, Краси.

Список використаної літератури

- Бех, І. Д. (1997). Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*, 1, 124-129.
- Блауберг, И. В., & Юдин, Э. Г. (1973). *Становление и сущность системного подхода*. Москва: Наука.
- Гончаренко, С. У. (2008). *Методологія*. В В. Г. Кремень (Ред.). *Енциклопедія освіти* (р. 1040). Київ: Юрінком Інтер.
- Демидова, Е. Н. (2004). *Ценности как фактор социальной детерминации смыслообразования в языке*. (Автореф. дис. канд. филос. наук). Волжская государственная инженерно-педагогическая академия, Нижний Новгород.
- Дубов, Г. *Методологический подход: понятие и место в системе методологии юридических исследований*. Взято из: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2015/1-3/3.pdf>
- Исаев, И. Ф. (2002). *Профессионально-педагогическая культура преподавателя*. Москва: Академия.
- Кемеров, В. Е. (Ред.). (1998). *Современный философский словарь*. Лондон, Минск.
- Коломиец, Г. Г. (2006). *Концепция ценности музыки как субстанции и способа ценностного взаимодействия человека с миром*. (Дис. д-ра филос. наук). Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова, Москва.

- Корнієнко, О. М. (1998). *Національні цінності особистості: сутність та особливості формування*. (Автореф. дис. канд. філософ. наук). Київський університет ім. Тараса Шевченка, Київ.
- Лихачев, Б. Т. (1997). *Введение в теорию и историю воспитательных ценностей*. Самара: Изд-во СИУ.
- Сластенин, В. А., & Чижакова, Г. И. (2003). *Введение в педагогическую аксиологию*. Москва: Академия.
- Сотська, Г. І. (2014). *Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах*. Київ: Ін-т обдарованої дитини.
- Фролов, И. Т. (Ред.). (2001). *Философский словарь* (Изд. 7). Москва: Республика.
- Цыпин, Г. М. (2003). *Психология музыкальной деятельности: теория и практика*. Москва: Академия.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. N. Y.: Free Press.

Vadym Lisovyi

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE MASTERS OF MUSICAL ART IN THE CONTEXT OF THE AXIOLOGICAL APPROACH

The article outlines the possibilities of applying the axiological approach to the study of the problems of professional development of future Masters of Musical Art. The analysis of theoretical works devoted to the study of the problem of the development of value orientations of Masters of Musical Art shows that it is considered by scholars mainly in philosophical, sociological, psychological and pedagogical aspects.

Since the socio-cultural and educational crises are typical for the present, the presence of a value vacuum, the study of the axiological basis of the educational process is extremely relevant. At this point, the axiological approach is an effective research tool, through which the value-humanist basis of the professional development of future specialists should be ensured.

From the standpoint of the axiological approach, the basis for the development of the personal qualities of the future Masters of Musical Art should be, above all, humanistic values, the formation of which manifests itself in the direction and outlook of the teacher-musician, in his knowledge, skills, and styles of thinking, cultural levels. Accordingly, the professional development of future Masters of Musical Art should be based on an understanding of the significance of the value of music, which prompts the person to «nternal dialogue» with himself, with the surrounding reality. Thus, the professional development of future Masters of Musical Art is impossible without taking into account their value orientations, which, in turn, should determine their behavior and attitudes towards the world and musical and pedagogical activities, as well as to fill their professional activity with value meaning and striving for creativity.

Keywords: *Master of Musical Art, professional development, axiology, values, value orientations, axiological approach.*

References

- Beh, I. (1997). Dukhovni tsinnosti v rozvytku osobystosti [Spiritual values in the development of personality]. *Pedagogika i psihologija*, 1, 124-129 [in Ukrainian].
- Blauberg, Y. V. & Iudin, E. G. (1973). *Stanovlenie i sushchnost sistemnogo podkhoda* [Formation and essence of the system approach]. Moskva: Nauka [in Russian].

- Demidova, E. (2004). *Tsennosti kak faktor sotsialnoy determinatsii smysloobrazovaniya v iazyke. [Values as a factor of social determination of meaning in a language]*. (Doctoral thesis). Nizhnii Novgorod [in Russian].
- Dubov, G. *Metodologicheskii podkhod: ponyatie i mesto v sisteme metodologii yuridicheskikh issledovaniy. [Methodological approach: the concept and place in the system of legal research methodology]*. Retrived from: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2015/1-3/3.pdf> [in Russian].
- Frolov, I. T. (Ed.). (2001). *Filosofskii slovar [Philosophical dictionary]*. Moskva: Respublika [in Russian].
- Goncharenko, S. (2008). Metodolohiia [Methodology]. In V. H. Kremen (Ed.), *Encyklopedija osvity* (p. 1040). Kyiv, Jurinkom Inter [in Ukrainian].
- Isaev, I. (2002). *Professionalno-pedagogicheskaiia kultura prepodavatel'ia [Professional and pedagogical culture of the teacher]*. Moskva: Akademiia [in Russian].
- Kemerova, V. E. (Ed.). (1998). *Sovremennyi filosofskii slovar [Modern philosophical dictionary]*. London, Minsk [in Russian].
- Kolomiets, G. G. (2006). *Kontseptsiiia tsennosti muzyki kak substantsii i sposoba tsennostnogo vzaimodeystviia cheloveka s mirom. [The concept of the value of music as a substance and method of value interaction of a person with the world]*. (Doctoral thesis). Lomonosov Moscow State University. Moskva [in Russian].
- Korniienko, O. (1998). *Natsionalni tsinnosti osobystosti: sutnist ta osoblyvosti formuvannia [National values of the person: essence and peculiarities of formation]*. (Doctoral thesis). Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv [in Ukrainian].
- Likhachev, B. (1973). *Vvedenie v teoriiu i istoriiu vospitatel'nykh tsennostei. [Introduction to the theory and history of educational values]*. Samara: Izd-vo SIU [in Russian].
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. N. Y.: Free Press [in USA].
- Slastenin, V., & Chizhakova, G. (2003). *Vvedenie v pedagogicheskuiu aksiologiiu. [Introduction to pedagogical axiology]*. Moskva: Akademiia [in Russian].
- Sotska, H. I. (2014). *Teoretychni i metodychni zasady formuvannia estetychnoi kultury maibutnikh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva v pedahohichnykh universytetakh [Theoretical and methodical principles of formation of aesthetic culture of future teachers of fine arts in pedagogical universities]*. Kyiv: In-t obdarovanoi dytyny [in Ukrainian].
- Tsy-pin, G. M. (2003). *Psikhologiiia muzykalnoi deiatelnosti teoriiia i praktika [Psychology of musical activity: theory and practice]*. Moskva: Akademiia [in Russian].

Одержано 16.12.2018 р.